

Archeologisch onderzoek 't Loeg 17 te Anderen, gemeente Aa en Hunze

Inventariserend veldonderzoek d.m.v. boringen

SWECO ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 2071

Definitief

ISSN 2468-4813

Opdrachtgever
Prolander

Sweco Nederland B.V.
Groningen, 21 december 2016

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek 't Loeg 17 te Anderen, gemeente Aa en Hunze

Subtitel : Inventariserend veldonderzoek d.m.v. boringen

SWECO ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 2071

Projectnummer : 353728

Referentienummer : 353728

Revisie : 0

Datum : 21 december 2016

Auteur(s) : C.H.H. Bakker

E-mail adres : Chantal.bakker@sweco.nl

Gecontroleerd door : dhr. dr. J.J. Hekman

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : dhr. drs. M.J. Zwaanswijk

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Sweco Nederland B.V.
Rozenburglaan 11
9727 DL Groningen
Postbus 7057
9701 JB Groningen
T +31 88 811 66 00
www.sweco.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	5
1	Inleiding..... 6
1.1	Algemeen..... 6
1.1.1	<i>Huidig gebruik van het plangebied</i> 8
1.1.2	<i>Toekomstig gebruik van het plangebied</i> 8
1.2	Onderzoeksdoel..... 8
1.3	Leeswijzer 9
2	Bureauonderzoek..... 10
2.1	Inleiding..... 10
2.2	Aardwetenschappelijke waarden 10
2.2.1	<i>Geologie</i> 10
2.2.2	<i>Geomorfologie</i> 11
2.2.3	<i>Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)</i> 11
2.2.4	<i>Bodem</i> 12
2.2.5	<i>Paleogeografie</i> 13
2.3	Bewoningsgeschiedenis 13
2.3.1	Archeologische Monumenten 14
2.3.2	Archeologische waarnemingen en onderzoeken..... 14
2.3.3	<i>Gemeentelijke archeologische beleidskaart</i> 15
2.4	Cultuurhistorische waarden 16
2.4.1	<i>Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW)</i> 16
2.4.2	<i>Ondergrondse bouwhistorische waarden</i> 16
2.5	Archeologische verwachting 17
3	Veldonderzoek 18
3.1	Methode 18
3.2	Resultaten 18
3.2.1	Bodemopbouw (Boring 1, 8, 9, 11, 12 & 13)..... 18
3.3	Conclusies veldonderzoek 18
4	Evaluatie 19
4.1	Conclusie en samenvatting..... 19
4.2	Advies 19
6	Literaire en Gebruikte Bronnen..... 20

- Bijlage 1: Locatie plangebied
- Bijlage 2: Archeologische Basiskaart
- Bijlage 3: Locatie boringen
- Bijlage 4: Boorprofielen

Samenvatting

In opdracht van Prolander is een archeologisch bureauonderzoek opgesteld ten behoeve van de bouw van twee woningen aan 't Loeg 17 te Anderen (gemeente Aa en Hunze). Dit onderzoek is gedaan in het kader van een bestemmingsplanprocedure. De locatie ligt in het noorden van het dorp Anderen en ligt op ongeveer 12 m boven het NAP.

Het gebied waarin het plangebied zich bevindt, ligt in het Drents Zandgebied. Ten oosten van het dorpje Anderen ligt de Hondsrug en ten zuidwesten stroomt de rivier de Drentse Aa. Dit gebied bestaat uit het pleistocene keileem en dekzand. Volgens de paleogeografische kaart heeft het gebied altijd in het pleistocene zand- en keileemgebied gelegen. In de middeleeuwen begon het esdorp Anderen te bestaan. De historische dorpskern is nu als archeologisch monument verklaard.

Voor de verschillende perioden zijn verwachtingen vastgesteld. Deze verwachtingen zijn gebaseerd op vondsten en archeologische monumenten die rondom het plangebied gevonden of te vinden zijn. Vanaf het Mesolithicum tot en met de IJzertijd wordt de kans op archeologische resten van middelhoog tot hoog verwacht. De kans op archeologische resten uit de Romeinse tijd wordt middelhoog tot laag verwacht. Tot slot wordt de kans op archeologische resten uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd hoog verwacht.

Omdat de kans op het aantreffen van archeologische resten redelijk groot is, is een verkennend booronderzoek uitgevoerd. Hierbij is gekeken naar de mate van gaafheid van de bodem en/of de archeologische cultuurlaag nog intact is. Mocht deze intact zijn, dan wordt er, door de gemeente, geadviseerd om vervolgens een karterend en eventueel een waarderend onderzoek te doen.

Op 16 december 2016 is een verkennend booronderzoek gedaan op de locatie aan 't Loeg in Anderen. Hieruit is gebleken dat het terrein vooral uit dekzand, daterend uit het laat Pleistocene, bestaat. Dit dekzand is afkomstig van de Formatie van Bortel en valt onder het Laagpakket van Wierden. Tevens zijn in 2 boringen resten van de B-horizont gevonden. De overige boringen hadden een verstoorde bodemopbouw van bouwvoor op geel dekzand (C-horizont). Er is geen (restant van) een esdek aangetroffen.

Uit het booronderzoek is gebleken dat de bodem in een groot deel van het gebied verstoord is. Er zijn in de boringen geen archeologische indicatoren aangetroffen. De boringen met een restant van een podzol, waren de twee noordelijkste boringen. Die bevinden zich dicht bij de oude es. De andere boringen bevinden zich meer op het verstoorde (zuidelijke) gebied waar gesloopte bouwwerken hebben gestaan. Uit dit veldonderzoek is geconcludeerd dat er geen vervolgonderzoek nodig is.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Prolander heeft Sweco Nederland B.V. een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor een geplande woningen aan 't Loeg 17 te Anderen. Het onderzoek heeft bestaan uit een bureauonderzoek en de rapportage hierover. Het onderzoek is uitgevoerd conform de provinciale richtlijnen. Op basis van de resultaten van het onderzoek wordt een nader advies gegeven met betrekking tot de noodzaak van eventueel archeologisch vervolgonderzoek en, indien dit het geval is, in welke vorm dit zou moeten worden uitgevoerd. Dit advies dient ter bekrachtiging te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid.

Sweco beschikt over een eigen opgravingsvergunning afgegeven door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE). Vanaf 1 januari 2017 zal Sweco, na het doorlopen van een overgangsperiode, haar archeologisch onderzoek uitvoeren op basis van certificering volgens de BRL Archeologie 4000: protocol 4001, 4002, 4003 en 4004. Dit is een uitvloeisel van de invoering van de Erfgoedwet per 1 juli 2016 waarin de oude opgravingsvergunning komt te vervallen. De archeologische werkzaamheden worden uitgevoerd in overeenstemming met de Kwaliteitsnorm van de Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.0), die onderdeel uitmaakt van de BRL Archeologie 4000.

Administratieve gegevens

Projectnaam	Archeologisch onderzoek Anderen		
Uitvoerder	Sweco Nederland B.V.		
Provincie	Drenthe		
Gemeente	Aa en Hunze		
Plaats	Anderen		
Toponiem	't Loeg		
Kaartbladnummer	12O Anderen		
x/y-coördinaten	N	x: 242.079,924	y: 558.046,410
	O	x: 242.122,469	y: 557.983,112
	Z	x: 242.111,886	y: 558.010,004
	W	x: 242076,749	y: 558.023,974
Onderzoeksmeldingsnummer	4025387100		
Archis monumentnummer	14452		
Archis waarnemingsnummer	N.v.t.		
Oppervlakte plangebied	1850 m ²		
Huidig grondgebruik	Percelen zijn vrijgegeven		
Archeoregio	1. Drents Zandgebied		
Projectmedewerkers	J.J. Hekman, I. Venhuizen & C.H.H. Bakker		
Periode van uitvoering	December 2016		
Bevoegde Overheid	Gemeente Aa en Hunze		
Beheer en Plaats Documentatie	Sweco Nederland BV., vestiging Groningen		

Dit rapport betreft een standaardrapport zoals genoemd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Het bureauonderzoek bestaat uit elf processtappen:

- a. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied; vaststellen consequenties toekomstig gebruik (LS01)
- b. Aanmelden onderzoek bij Archis
- c. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid (LS01)
- d. Beschrijven huidig gebruik (LS02)
- e. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)
- f. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden ondergrond (LS02, LS03, LS04)
- g. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke kenmerken (LS04)
- h. Opstellen gespecificeerde verwachting en formuleren onderzoeksstrategie (LS05)
- i. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek (LS06)
- j. Aanleveren standaardrapport - afmelden onderzoek in Archis
- k. Aanleveren digitale gegevens bij e-depot (DS05)

Processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan de gespecificeerde verwachting (stap 8) wordt opgesteld. Deze stappen worden behandeld in paragraaf 1.1 en hoofdstuk 2. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. Processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het openbaar maken van het bureauonderzoek voor derden bij onder meer Archis en het e-Depot.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

De bodemingrepen die gepaard gaan met de geplande werkzaamheden zullen eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem verstoren en/of vernietigen. Derhalve dienen voorafgaand aan die werkzaamheden de archeologische waarden binnen het plangebied in kaart te worden gebracht. Het doel van het bureauonderzoek is inzicht te krijgen in de archeologische waarde van het plangebied. Het onderzoek richt zich op de vraag of er in het plangebied archeologische waarden aangetroffen kunnen worden.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig?
- Is het plangebied voldoende onderzocht. Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek wordt geadviseerd?

Ligging en gebruik plangebied

Het plangebied ligt in het noorden van het dorp Anderen aan 't Loeg 17. Deze locatie ligt net buiten de oude kern van het dorp. De exacte locatie van het plangebied wordt weergegeven in bijlage 1 en hieronder in afbeelding 1.1. Op deze luchtfoto staat nog de oude schuur die in 2016 is gesloopt.

Afbeelding 1.1 Luchtfoto met plangebied (Bron: Cyclomedia)

1.1.1 Huidig gebruik van het plangebied

In het plangebied heeft jarenlang een schuur van de boerderij ernaast gestaan, maar deze is in 2016 gesloopt. De schuur is nog te zien op de luchtfoto en de kaarten, omdat dit nog vrij recent gebeurd is. Sindsdien is de grond al een tijdje ongebruikt. Na de sloop is de bodem gesaneerd en asbestvrij gemaakt. Er lopen, voor zover bekend, geen gasleidingen of andere leidingen door het gebied.

1.1.2 Toekomstig gebruik van het plangebied

In het plangebied zullen twee nieuwe woningen worden gebouwd.

1.2 Onderzoeksdoel

Doordat het gebied aan de rand van de oude kern van het esdorp ligt, is er een kans dat er archeologische resten zijn en deze kunnen door de bouw van de huizen verstoord worden.

Doel van het onderzoek is de mate van gaafheid van de bodemopbouw te onderzoeken en daarmee inzicht te krijgen in de archeologische potentie van het plangebied. Het onderzoek richt zich op de vraag of er in het plangebied archeologische waarden aangetroffen kunnen worden.

Onderhavig onderzoek is uitgevoerd in het kader van bestemmingsplanprocedure. De opdrachtgever is van plan om in het plangebied twee nieuwe woningen te bouwen. De bodemingrepen die gepaard gaan met de geplande realisatie zullen eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem verstoren en/of vernietigen. Derhalve dienen voorafgaand aan die werkzaamheden de archeologische waarden binnen het plangebied in kaart te worden gebracht.

Uitvoering vindt veelal plaats in enkele opeenvolgende fasen. In de eerste (verkenkende) fase van het onderzoek wordt de mate van intactheid van de bodemopbouw ter plaatse van de geplande ingrepen vastgesteld. Hiervoor wordt doorgaans een regelmatig verspreid boorgrid gehanteerd overeenkomend met 6 boringen per hectare of indien het een tracé betreft met boringen om de 50 m. In een tweede (karterende) fase worden extra boringen uitgevoerd (tot 20 boringen per hectare of om de 25 m tussen de reeds uitgevoerde boringen) ter plaatse van de locaties/deelgebieden met een intacte bodemopbouw en/of waar archeologische indicatoren zijn aangetroffen. Doel van deze tweede fase is het daadwerkelijk opsporen en karteren van archeologische vindplaatsen. Indien archeologische vindplaatsen zijn aangetroffen zal in een derde fase een waarderend onderzoek uitgevoerd moeten worden om de aard, datering, omvang (spreiding en diepteligging) en fysieke en inhoudelijke kwaliteit ervan vast te stellen. Het veldonderzoek mondt uit in een waarde stellend selectieadvies van de aangetroffen archeologische resten met behulp van een ingevulde scoretabel en een stroomdiagram (KNA –specificatie VS06 en VS07).

1.3 Leeswijzer

Dit rapport betreft een standaardrapport zoals genoemd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA-specificatie VS05). Allereerst zijn in hoofdstuk 2 de resultaten van een bureauonderzoek beschreven, op basis waarvan een specifiek verwachtingsmodel is opgesteld. Op basis van dit verwachtingsmodel is binnen het plangebied een booronderzoek uitgevoerd, waarbij de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek in het veld is getoetst. De resultaten van het veldwerk staan beschreven in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 wordt een evaluatie gegeven van die resultaten en een advies voor eventueel vervolgonderzoek.

2 Bureauonderzoek

2.1 Inleiding

Het doel van het bureauonderzoek is om de bekende en potentiële archeologische waarden van het plangebied in kaart te brengen. Hierbij worden twee categorieën bronnen geraadpleegd. Enerzijds is gebruik gemaakt van bodemkaarten en van geologische, topografische en historische kaarten. Met behulp hiervan wordt de bodem en het landschap beschreven. De tweede categorie bronnen betreft het Archeologisch Informatiesysteem (Archis2) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Archeologische Monumentenkaart (AMK) en overige relevante publicaties en literatuur. Aan de hand van de analyse en interpretatie van deze gegevens is een specifieke archeologische verwachting voor het onderhavige plangebied opgesteld.

2.2 Aardwetenschappelijke waarden

Om de landschapsgenese in beeld te brengen, is gebruik gemaakt van bodemkaarten en van geologische, topografische en historische kaarten. Met behulp hiervan wordt de bodem en het landschap beschreven. Onderdeel van deze studie vormt een analyse van het Actueel Hoogtebestand Nederland.

2.2.1 Geologie

De eolische afzettingen die in het plangebied aan het oppervlakte voorkomen, dateren uit het Weichselien (Formatie van Bortel, Laagpakket van Wierden) De fluvioglaciale afzettingen hieronder zijn afkomstig uit het Saalien (Formatie van Drenthe). (zie

Tabel 2.1).

Aan de oppervlakte van het gebied liggen eolische zandafzettingen die afkomstig zijn uit het Weichselien. Deze zandafzettingen behoren tot het laagpakket van Wierden van de formatie van Bortel. In de tijd dat het dekzand door de wind werd afgezet, was Nederland een poolwoestijn. Over het algemeen is het dekzand van de Formatie van Bortel in heel Nederland terug te vinden.

Onder het dekzand liggen waarschijnlijk nog keileemresten afkomstig uit het Midden Pleistoceen. De afzettingen behoren tot de formatie van Drenthe. De resten keileem zijn achtergebleven toen de gletsjer zich terugtrok naar het huidige Scandinavië tijdens de voorlaatste ijstijd, ook wel het Saalien genoemd (zie tabel 2.1).

Tabel 2.1 Indeling van het Kwartair

chronostratigrafie		jaren geleden
Kwartair	Holoceen	Subatlanticum 3.000 - heden
		Subboreaal 5.000 - 3.000
		Atlanticum 8.000 - 5.000
		Boreaal 9.000 - 8.000
		Preboreaal 10.000 - 9.000
	Pleistoceen	Laat 130.000 - 10.000
		Weichselien (ijstijd) 120.000 - 10.000
		Eemien 130.000 - 120.000
		Midden 800.000 - 130.000
		Saalien (ijstijd) 200.000 - 130.000

		<i>Elsterien (ijstijd)</i>	400.000 - 315.000
	Vroeg		2.400.000 - 800.000

2.2.2 Geomorfologie

De Geomorfologische kaart geeft de mate van reliëf en de vormen aan die in het landschap te onderscheiden zijn. Het plangebied ligt in een stedelijk gebied. Hiervan zijn geen eenheden bekend. Daarom zijn omliggende bodemeenheden genoemd. Ten noordoosten van het plangebied ligt een hooggelegen grondmorene, keileem (eenheid 3L2: kleur beige). Deze grondmorene is afkomstig uit het Saalien en is afgedekt door dekzand (zie tabel 2.1). Deze gebieden komen over het algemeen veel voor in Drenthe.¹ Ten westen en zuiden van het plangebied ligt een glooiing met hellingafspoelingen (Eenheid 3H3: kleur bruin). Dit komt vaak voor bij stuwwallen en grondmorenen. De vormen van de glooiingen zijn meestal het gevolg van sneeuwsmeltwater en/of regenwater dat langs de helling na beneden komen.² De bebouwde kom van Anderen (inclusief het plangebied) is niet gekarteerd (wit). Het plangebied ligt globaal op de overgang van grondmorene met dekzand naar gebied met hellingsafspoelingsmateriaal.

Afb. 1.1 De Geomorfologische kaart met locatie plangebied (Bron: Geomorfologische Kaart Nederland)

2.2.3 Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)

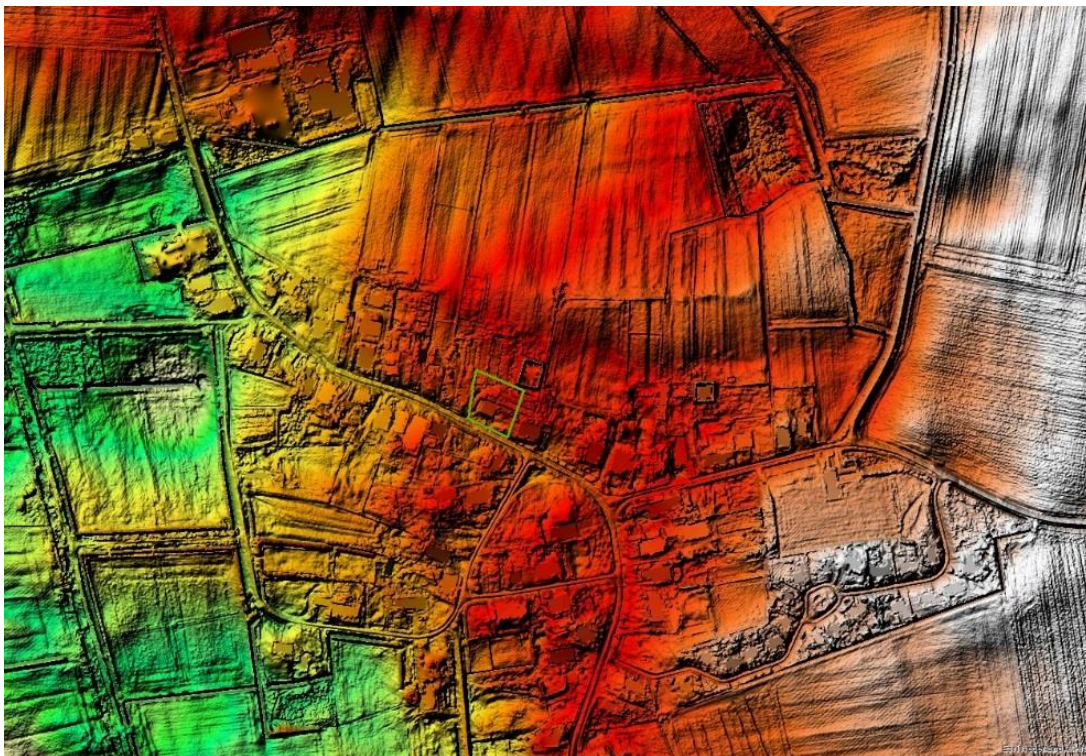
Het AHN is een landsdekkend digitaal hoogtebestand in de vorm van een driedimensionaal grid met een nauwkeurigheid van 5 cm, waarmee het maaiveld van Nederland in kaart gebracht kan worden.³ Door het combineren van de X-, Y- en Z-waarden (t.o.v. NAP) van elk punt ontstaat een digitaal hoogtemodel dat de gemiddelde hoogte van het maaiveld weergeeft met een nauwkeurigheid van 5x5 m per gridcel.

Op basis van het AHN is te zien dat in het plangebied op een grondmorene ligt. Dit betekent dat het gebied relatief hoog ligt. Het ligt namelijk op ongeveer 12 m boven het NAP. Op afbeelding 2.2 is te zien hoe de grondmorene loopt. Dit is te zien aan het gebied ten noorden van het plangebied. Dit gebied ligt op de kaart hoger dan de het dorpje zelf. Dit is een grondmorene.

¹ Ten Cate/Maarleveld 1977, 60.

² Ten Cate/Maarleveld 1977, 48.

³ Geraadpleegd via <http://www.ahn.nl>

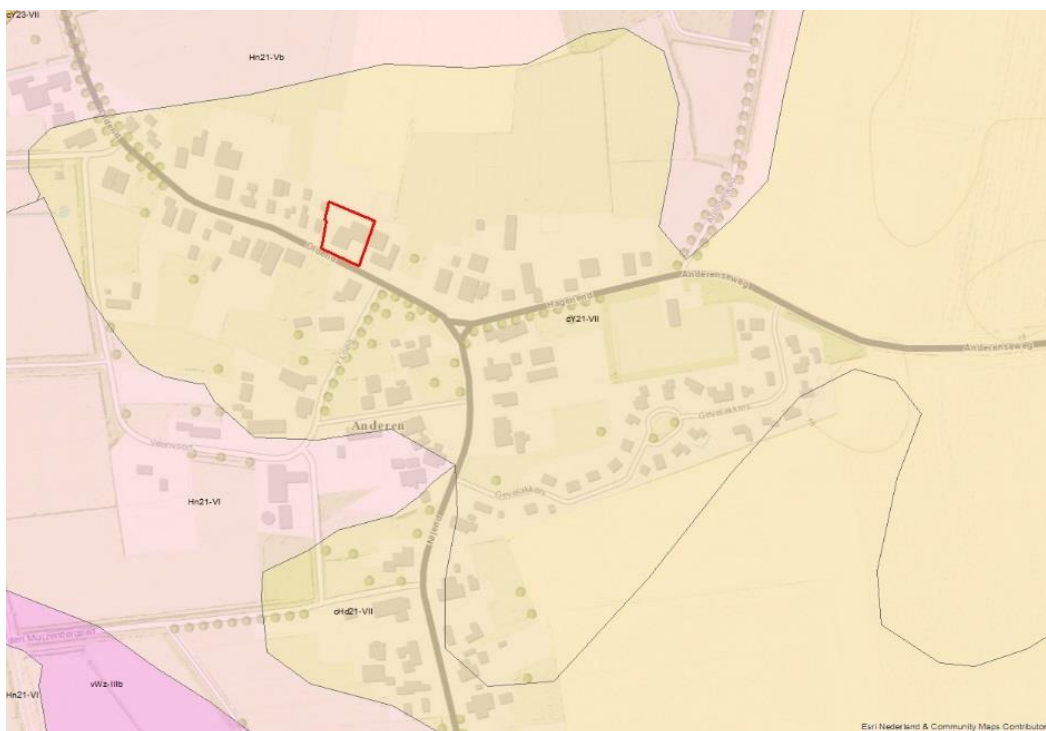
Afb. 2.2 De hoogtekaart met locatie plangebied (Bron AHN2)

2.2.4 Bodem

De bodems in het plangebied worden op de Bodemkaart (afb. 2.3) getypeerd als een looppodzolgrond met leemarm en zwak lemig fijn zand. Tevens heeft het gebied een grondwatertrap met eenheid VII. Dit betekent dat de gemiddelde hoogste grondwaterstand tussen de 80 cm en de 140 cm heeft gelopen. De gemiddeld laagste grondwaterstand is hoger dan 120 cm. (Eenheid: Cy21-VII: kleur beige).⁴

Een intacte podzolbodem bestaat van boven naar beneden uit een A-horizont (strooisellaag/humushoudende bovengrond; doorgaans niet meer herkenbaar of aanwezig), een E-horizont (uitspoelingslaag), een B-horizont (inspoelingslaag) en/of een BC-horizont (overgangslaag) en een C-horizont (het moedermateriaal). Podzolering ontstaat in relatief hoge en droge zandgronden. Dit waren in de Steentijd bij uitstek de locaties voor nederzettingen.

⁴ De Vries e.a. 2003, 31.

Afb. 2.3 De Bodemkaart met locatie plangebied (Bron: BOFEK2012)

2.2.5 Paleogeografie

Op de paleogeografische kaart staat dat in het laat paleolithicum had het gebied rondom Anderen een dekzandondergrond. Ten zuiden en westen van Anderen liep de stroom van de Drentse Aa. Vanaf 5500 v.Chr. begon het vervenen van de Drentse Aa, door de klimaatverandering tijdens de overgang van het Laat Paleolithicum en het vroeg mesolithicum. Het veen breidde zich in de loop van de eeuwen uit totdat bijna de hele oerstroom van de Drentse Aa verveend was. Rond 1500 begonnen de mensen met het ontginnen van het veen rondom Anderen en in de laatste eeuwen is de stroom van de Drentse Aa bijna volledig ontgonnen. De kaarten van de paleogeografische kaart zijn niet afgebeeld, omdat de meeste kaarten door de eeuwen heen geen veranderingen tonen.

2.3 Bewoningsgeschiedenis

De plaats Anderen werd voor het eerst vermeld in 1217 en werd vermeld als 'Anderne' in het register van het klooster Dikninge. Vervolgens in 1381-1383 werd het plaatsje als 'Andren' genoemd. En vanaf 1383 wordt het Anderen genoemd.⁵

Het esdorp is ontstaan tijdens de middeleeuwen en bij een driesprong van de wegen naar Gasteren, Anloo, Eext, Gieten en Rolde. Net zoals meer esdorpen stelde Anderen tot de Franse tijd de willekeuren vast voor de samenleving en het grondgebruik van de Marke. In 1630 telde Anderen elf boerderijen en dit aantal groeide door de eeuwen heen door het voortschrijden van de ontginningen. Na de ruilverkaveling waren er in 1994 nog maar vijftien boerderijen over.⁶

Vanaf ongeveer 1945 staat, volgens de topografische kaart, een woning in het plangebied. Hierdoor is aangetoond dat er in de nieuwe tijd bewoning is geweest in het plangebied. Waarschijnlijk is bij de bouw en vervolgens sloop van deze bebouwing de bodem verstoord.⁷

⁵ Geheugenvandrenthe.nl, geraadpleegd op 7-12-2016.

⁶ Geheugenvandrenthe.nl, geraadpleegd op 7-12-2016.

⁷ Topotijdreis.nl, geraadpleegd op 7-12-2016.

Tabel 2.2 Overzicht van archeologische perioden⁸

Periode	Tijd		
Laat-Paleolithicum (Oude Steentijd)		tot	9.000 v.Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9.000 v.Chr.	-	4.900 v.Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5.325 v.Chr.	-	1.900 v.Chr.
Bronstijd	1.900 v.Chr.	-	800 v.Chr.
IJzertijd	800 v.Chr.	-	12 v.Chr.
Romeinse Tijd	12 v.Chr.	-	450 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1.050 n.Chr.
Late Middeleeuwen	1.050	-	1.500 n.Chr.
Nieuwe Tijd	1.500	-	heden

2.3.1 Archeologische Monumenten

De Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van belangrijke archeologische terreinen in Nederland. De terreinen zijn beoordeeld op verschillende criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde). Op grond daarvan zijn de terreinen ingedeeld in categorieën met archeologische waarde, hoge archeologische waarde en zeer hoge archeologische waarde (o.a. de beschermde monumenten). De AMK is door de RCE in samenwerking met de betreffende provincie ontwikkeld.

In het plangebied zijn geen AMK-terreinen geregistreerd, wel er direct naast (14452). In de directe omgeving van het plangebied is een AMK-terrein geregistreerd (zie Tabel 2.3 en bijlage 2).

Tabel 2.3 Monumenten in de directe omgeving van het plangebied.

monumentnummer	complex	datering	waarde
14452	Terrein met sporen van oud esdorp Anderen.	Late Middeleeuwen	Hoge Archeologische waarde
14142	Terrein met daarin mogelijk sporen uit de prehistorie	Mesolithicum, Neolithicum en IJzertijd	Archeologische waarde

Monumentnummer 14452 betreft de oude kern van het dorp Anderen. De begrenzing gebaseerd op historische kaarten uit de 19^e eeuw. Hierbinnen resten aanwezig zijn van (laat) middeleeuwse bewoning en mogelijk ook oudere sporen. Het monument 14142 betreft een terrein van archeologische waarde waar vondsten bekend zijn uit de Steentijd (Mesolithicum, Neolithicum) en IJzertijd. Waarnemingen 75702 en 73835 zijn aangetroffen. Het terrein is niet onderzocht.

2.3.2 Archeologische waarnemingen en onderzoeken

In Archeologisch Informatiesysteem (Archis2) van de RCE staan alle bekende archeologische waarnemingen geregistreerd. In het plangebied zijn geen waarnemingen geregistreerd. In de directe omgeving met een straal van 500 m zijn zes waarnemingen geregistreerd (zie Tabel 2.4 en bijlage 2).

Tabel 2.4 Waarnemingen in de directe omgeving van het plangebied.

waarnemingsnummer	complex	aard	datering
73835	Handgevormd aardewerk	Keramiek	Neolithicum
75702	Brok	Vuursteen	Neolithicum
152088	Handgevormd aardewerk	Keramiek	Vroege Middeleeuwen
147210	Kogelpot	Keramiek	Vroege Middeleeuwen
281804	Kern	Vuursteen	Mesolithicum
146052	Handgevormd aardewerk	Keramiek	IJzertijd

⁸ Voor de dateringen is gebruik gemaakt van: Lanting & Van der Plicht, 1996; 2000; 2002.

De in tabel 2.4 genoemde waarnemingen betekenen dat het gebied in het Mesolithicum tot de Vroege Middeleeuwen bezocht en bewoond is geweest. Het vuursteen uit het Mesolithicum en het Neolithicum duidt op vuursteenbewerking. Het aangetroffen aardewerk uit het Neolithicum, IJzertijd en de Vroege Middeleeuwen is waarschijnlijk afkomstig uit nederzettingen waarvan geen andere gegevens bekend zijn.

Tabel 2.5 Onderzoeksmeldingen in de directe omgeving van het plangebied

onderzoeksmeldingsnummer	type onderzoek	resultaat	advies
54759	Inventariserend veldonderzoek	Er zijn in de boringen geen archeologische sporen en indicatoren aangetroffen.	Gebied vrijgegeven
20242	Inventariserend veldonderzoek	Er zijn in de boringen geen archeologische sporen en indicatoren aangetroffen.	Gebied vrijgegeven
2004/251	Archeologische begeleiding	Het begeleide gedeelte van het perceel leverde weinig sporen op en nauwelijks vondstmateriaal. Tevens zijn delen met een hoge archeologische verwachting zonder begeleiding ontgraven.	Gebied vrijgegeven

In de nabij omgeving zijn drie archeologische onderzoeken uitgevoerd:

Het onderzoek '54759' bevatte een verkennend booronderzoek. Dit booronderzoek is in 2012 uitgevoerd. Tijdens dit booronderzoek zijn er zes boringen gezet op Hagenend 5 te Anderen. Vanwege de verwachtingen zijn de grondmonsters uit de boringen gezeefd. In deze boringen zijn geen archeologische sporen en/of indicatoren aangetroffen. Als advies werd gegeven om geen vervolgonderzoek te doen.⁹

Het onderzoek '20242' bevatte een verkennend booronderzoek. Dit booronderzoek is op 2006 uitgevoerd. Tijdens dit onderzoek zijn er op de Gevelakkers te Anderen acht boringen gezet. Vanwege de verwachtingen zijn de boringen gezeefd. In deze boringen zijn geen archeologische sporen en/of indicatoren aangetroffen. Er wordt geadviseerd om geen vervolgonderzoek te laten doen.¹⁰

Het onderzoek '2004/251' aan de Hagenend 3 bestond uit een archeologische begeleiding. Deze begeleiding is in 2004 uitgevoerd. Bij deze begeleiding zijn sommige delen van de locatie met een hoge archeologische verwachting zonder begeleiding ontgraven, waardoor er archeologische resten verloren zijn gegaan. Verder zijn er weinig sporen en nauwelijks vondstmateriaal aangetroffen.¹¹

2.3.3 Gemeentelijke archeologische beleidskaart

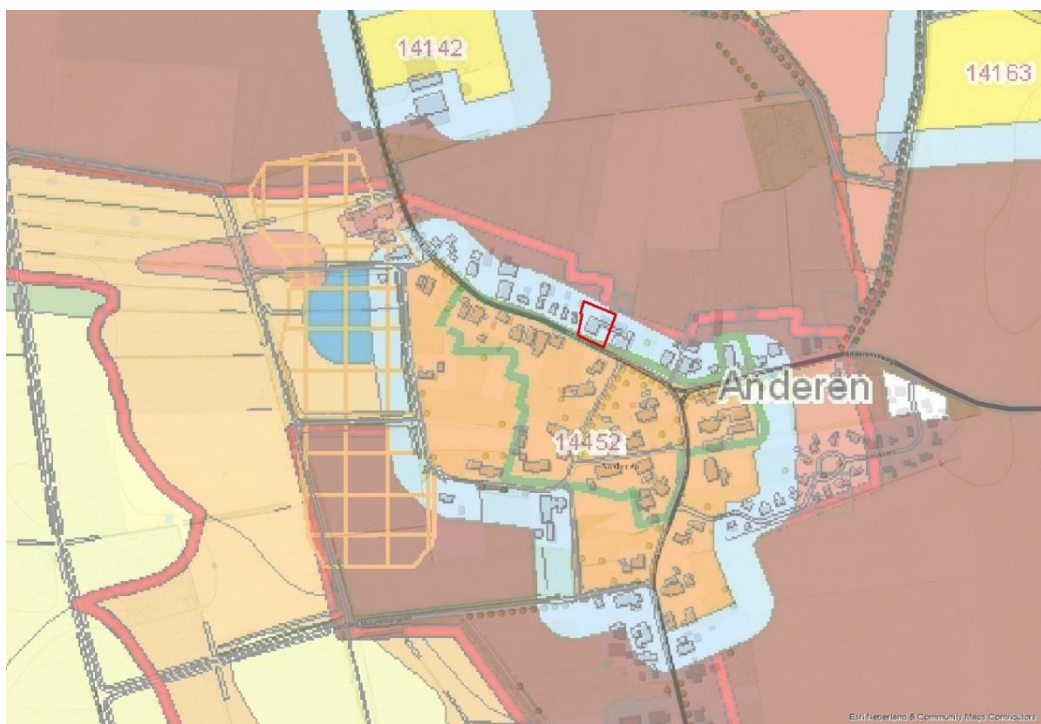
Voor de gemeente Aa en Hunze is door BAAC een archeologische beleidskaart opgesteld.¹² Op deze kaart wordt aangegeven of en in welke vorm er onderzoek noodzakelijk is. Het plangebied valt, zoals eerder gezegd, net buiten een archeologisch monument, maar valt wel binnen in de zogenaamde bufferzone (lichtblauw; zie afb. 2.4). Hierdoor heeft het plangebied een hoge verwachting en wordt er voor het plangebied aanbevolen om een verkennend booronderzoek te doen. Indien een intacte bodemopbouw, een esdek of archeologische indicatoren worden aangetroffen, kan er vervolgens een karterend onderzoek en een waarderend onderzoek worden gedaan, gericht op het opsporen van een vindplaats.

⁹ Tulp 2012, 15.

¹⁰ Tulp 2006, 9.

¹¹ Tuinstra 2005, 12.

¹² van Putten e.a., 2012, beleidskaart.

Afb. 2.4 Uitsnede Beleidskaart Gemeente Aa en Hunze (Bron: BAAC)

2.4 Cultuurhistorische waarden

2.4.1 Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW)

In aanvulling op de landelijke (verwachtings-)kaarten hebben veel gemeenten en provincies eigen cultuurhistorische kaarten vervaardigd, waarin veel lokale gebiedskennis is opgenomen. Deze kaarten hebben over het algemeen een hoger detailniveau dan de landelijke kaarten. De Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Drenthe geeft inzicht in de archeologische, historisch-stedenbouwkundige en de historisch-geografische waarden van de regio.

Volgens de CHW heeft het plangebied een hoge trefkans op de aanwezigheid van archeologische waarden. Op de Cultuurhistorische Waarde Kaart staat dat het gebied in een gebied ligt met essen. Ten zuidwesten van het gebied ligt volgens deze kaart het beekdallandschap van de Drentse Aa. Dit betekent dat de kans op archeologie redelijk groot is.

2.4.2 Ondergrondse bouwhistorische waarden

Archeologische resten/sporen, ouder dan vijftig jaar die de restanten zijn van gebouwen, waarvan een huidige variant of (directe) opvolger er vandaag de dag nog staat, zijn te beschouwen als ondergrondse bouwhistorische resten. Ondergrondse bouwhistorische waarden kunnen aangetast worden bij de sloop van bouwwerken, de bouw van kelders of souterrains, de vervanging van vloeren, het aanbrengen van nutsvoorzieningen en bij funderingsonderzoek in het kader van restauraties van gebouwde monumenten. Op een dergelijke locatie, dienen deze bouwhistorische waarden gedocumenteerd en zo mogelijk veiliggesteld te worden.

In de Atlas Leefomgeving zijn alle bekende archeologische en bouwkundige monumenten en historisch-geografische informatie samengebracht in een digitale kaart.¹³ Via deze kaart zijn de bekende cultuurhistorische waarden per gebied te inventariseren. Volgens de atlasleefomgeving zijn er verschillende gebouwde monumenten in de buurt van het plangebied. Deze rijksmonumenten staan weergegeven in de tabel 2.4.

¹³ Geraadpleegd via www.atlasleefomgeving.nl

Tabel 2.5 Rijksmonumenten in de directe omgeving van het plangebied.

Rijksmonumentnummer	Type	Categorie	Datering
526339	Gebouw	Schaapskooi	1750-1800
46508	Gebouw	Boerderij	1854
46510	Gebouw	Boerderij	Niet bekend
46511	Gebouw	Boerderij	Niet bekend
510976	Gebouw	Melkfabriek	1898-1920

2.5 Archeologische verwachting

Het plangebied ligt in een esdorpenlandschap en ten zuiden grenst de oude dorpskern. Ten zuidwesten van Anderen heeft een oude stroom van de Drentse Aa gelopen en ten oosten van Anderen ligt de Hondsrug.

Op de archeologische beleidskaart van Drenthe en de Gemeente Aa en Hunze is te zien dat het oude esdorpenlandschap en de bufferzone rondom een archeologisch monument een hoge trefkans op archeologie hebben. Dit omdat er mogelijk rondom de oude dorpskern van Anderen ook nog veel archeologische resten uit de Vroege en Late Middeleeuwen aanwezig kunnen zijn die verband houden met het oude dorp Anderen en mogelijk ook oudere sporen.

Doordat het gebied hooggelegen ligt op een grondmorene, kan het gebied altijd al in de Steentijd bezocht zijn geweest door de mens in tijdelijke kampementen. Zo zijn er in de omgeving van het plangebied vondsten gedaan uit het Mesolithicum. Vondsten uit de nabije omgeving uit het Neolithicum, IJzertijd en de Vroege Middeleeuwen duiden op bewoning in nederzettingen uit deze periodes. Daarnaast zijn urnen en inhumatie graven gevonden bij de weg tussen Anderen en Gasselte.¹⁴ Hierdoor weten we dat het gebied rond deze perioden bewoond is geweest.

Bewoningssporen uit de Romeinse tijd zijn aangetroffen in verschillende dorpen in de omgeving, zoals Balloo en Eext, rondom Anderen.

Op basis van de bekende archeologische gegevens in combinatie met de landschappelijke situatie is de verwachting voor het Paleolithicum laag. Uit deze periode zijn vrijwel geen vondsten bekend in de Gemeente Aa en Hunze. Dit betekent natuurlijk niet dat de kans op paleolithische vondsten er helemaal afwezig is. De verwachting voor de periode van het Mesolithicum tot en met de IJzertijd is middelhoog tot hoog. De kans op archeologische resten van de Romeinse tijd is middelhoog tot laag. Tot slot is de trefkans op archeologische resten uit de Middeleeuwen tot de Nieuwe tijd hoog.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt voor het plangebied vervolgonderzoek aanbevolen. Dit omdat er een grote kans is op archeologische resten in het plangebied. Op de beleidskaart van de gemeente Aa en Hunze ligt het plangebied in een bufferzone rond een archeologisch monument. Voor een bufferzone rond een archeologisch monument raadt de gemeente aan om een verkennend booronderzoek te doen. Met een verkennend booronderzoek wordt gekeken hoe en of de archeologische cultuurlaag nog intact is. Mocht deze nog intact zijn, dan wordt er vervolgens door de gemeente geadviseerd om een karterend en een waarderend onderzoek te doen.

¹⁴ Van Putten 2012, 53.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een booronderzoek verkennende fase. De gekozen onderzoeksmethode voor het veldwerk is gebaseerd op de resultaten van het bureauonderzoek (uitmondend in de gespecificeerde archeologische verwachting) en het protocol inventariserend veldonderzoek uit de KNA versie 4.0 (protocol 4003) en de *Leidraad IVO Kartierend Booronderzoek* (SIKB-Leidraad).

Het veldwerk voor het inventariserende veldonderzoek is verricht op 16 december door een senior KNA-archeoloog, een veldtechnicus en een bodemkundig karteerder. Hierbij zijn 6 handmatige grondboringen verricht met behulp van een Edelmanboor met een diameter van 8 cm. De boringen zijn uitgevoerd tot een maximale diepte van 2 m beneden maaiveld. Het archeologisch veldonderzoek is in combinatie met een milieukundig onderzoek uitgevoerd. Hierdoor zijn meer boringen uitgevoerd dan voor het archeologische onderzoek noodzakelijk zijn. De milieukundige boringen waren onvoldoende diep doorgezet om archeologisch relevante informatie te kunnen leveren.

De opgeboorde grond is onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals verbrand of bewerkt vuursteen, houtskool, verbrand bot, aardewerk. Verder is gekeken naar bodemverkleuringen die zouden kunnen wijzen op mogelijke vegetatie- en/of cultuurlagen. De boorprofielen zijn lithologisch beschreven conform de NEN5104 classificatie.

3.2 Resultaten

De locaties van de boringen worden weergegeven in Bijlage 3. De tekeningen van de boorprofielen zijn opgenomen in Bijlage 4.

3.2.1 Bodemopbouw (Boring 1, 8, 9, 11, 12 & 13)

De laagopbouw in de bodemopbouw wordt van boven naar beneden beschreven. De afdekkende toplaag bestaat uit een bouwvoor van donkerbruin, matig fijn en zwak siltig zand met een gemiddelde dikte van 0,3 m. In deze laag soms puinresten gevonden; deze hardgebakken rookbakkende puinspikkels zijn geïnterpreteerd als resten van de gesloopte bouwwerken die hier tot kort voor het onderzoek hebben gestaan. Onder deze afdekkende laag ligt een laag bruingeel, matig fijn zand. In boringen 11 en 12 is een restant van een B-horizont waargenomen. Deze laag is soms gevlekt. Deze laag loopt van gemiddeld 0,3 m tot 0,5 m -mv. Hieronder ligt een laag met zwakfijn lichtbruingeel zand (dekzand: C-horizont) met een gemiddelde dikte van 0,5 m tot 1,8 m (boring 1). Hieronder ligt in de dieper doorgezette boringen lichtgeel uiterst fijn zand. In deze laag zijn resten leem waargenomen, gemiddeld vanaf 1,8 m -mv. Er zijn geen archeologische resten en/of indicatoren aangetroffen in de boringen.

3.3 Conclusies veldonderzoek

Uit het veldonderzoek is te concluderen dat het gebied zich in een dekzandgebied vindt. Dit dekzand is afkomstig uit het Weichselien en behoort tot het laagpakket van Wierden van de formatie van Boxtel. Vanaf 1,8 m komt er in het gebied keileem voor. Keileem is een fluvioglaciale afzetting afkomstig uit het Saalien en behoort tot de formatie van Drenthe. In noordelijk deel van het plangebied zijn resten van de B-horizont aangetroffen, maar geen intacte podzol. Er is in geen van de boringen een (restant van een) esdek waargenomen, noch archeologische indicatoren.

4 Evaluatie

4.1 Conclusie en samenvatting

In opdracht van Prolander heeft Sweco BV. een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor de locatie 't Loeg te Anderen. Het onderzoek heeft bestaan uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek in de vorm van een booronderzoek.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de archeologische verwachting voor middelhoog tot hoog is voor het aantreffen van archeologische resten. Er kunnen archeologische resten verwacht worden die kunnen dateren vanaf het Mesolithicum. De grote kans op archeologische resten komt voor de perioden Vroege Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd mede dankzij dat er een archeologisch monument met hoge archeologische waarde dat ten zuiden van het plangebied ligt. Dit archeologisch monument betreft de oude dorpskern van Anderen die teruggaat tot in de Middeleeuwen.

Specifiek is de verwachting op archeologische resten vanaf het Mesolithicum tot en met de IJzertijd middelhoog tot hoog. De kans op het aantreffen van archeologische resten uit de Romeinse tijd is op middelhoog tot laag en als laatst is de verwachting vanaf de Vroege Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd hoog.

Uit het veldonderzoek is gebleken dat de bodem in het plangebied bestaat uit dekzand afkomstig uit het Weichselien. Dit dekzand behoort tot het Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel en is een eolische afzetting. Er zijn in 2 boringen resten van een podzol aangetroffen (deel van de B-horizont), maar in geen van de boringen is sprake van een intacte podzol of een esdek. Er zijn geen archeologische indicatoren in de boringen aangetroffen.

4.2 Advies

Op basis van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek wordt voor het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen. De voorgenomen bodemingrepen kunnen zonder archeologisch voorbehoud worden uitgevoerd.

Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden in delen van het plangebied die niet voor vervolgonderzoek in aanmerking komen toch onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 5.10 en 5.11 van de Erfgoedwet aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via de bevoegde overheid).

Wanneer bij de uitvoering onverhoopt grondsporen en/of vondsten worden aangetroffen, dient hiervan direct melding gemaakt te worden bij de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, mobiel 06-22662601, e-mail w.vandersanden@drente.nl).

Er wordt geadviseerd met betrekking tot de resultaten van het onderzoek en deze aanbeveling contact op te nemen met de bevoegde overheid (Provincie Drenthe).

6 Literaire en Gebruikte Bronnen

Maarleveld G.C., ten Cate J.A.M., 1977: *Geomorfologische kaart van Nederland. Toelichting op de legenda*, Haarlem.

Putten, M.J. van; Buesink, A.; Mostert, M.; Geerts, H.M.M.; Pepers, K.H.J.; Willems, J.M.J., 2012: *Gemeente Aa en Hunze Archeologische verwachtings- en beleidskaart*, Deventer.

Tuinstra, S.J., 2005: *Een archeologische begeleiding (AB) in de boerderij Hagenend 3, te Anderen, gemeente Aa en Hunze (Dr.)*, Groningen. (ARC-Rapporten 2005-37)

Tulp, C., 2006: *Anderen, Gevelakkers (Dr.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek*, Zuidhorn. (Steekproefrapport 2006-12/03)

Tulp C., 2012: *Anderen, Hagenend 5 (Gemeente Aa en Hunze, Dr.) Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek*, Zuidhorn. (Steekproefrapport 2012-11/09Z)

Vries, F. de; de Groot, W.J.M.; Hoogland, T.; Denneboom, J., 2003: *De Bodemkaart van Nederland digitaal. Toelichting bij inhoud, actualiteit en methodiek en korte beschrijving van additionele informatie*, Wageningen. (Alterra-rapport 811)

Geraadpleegde websites:

Ahn.maps.arcgis.nl

Geheugenvandrenthe.nl

Zoeken.cultureelerfgoed.nl

Atlasleefomgeving.nl

Drenthe.info/website/kernkwaliteiten/cultuurhistorie.html

Topotijdreis.nl

Bijlage 1

Locatie plangebied

242000

Legenda

 Plangebied Anderen

558000

0 0,016,03 0,06 0,09 0,12
Kilometers

Topografische kaart

't Loeg, Anderen

Opdrachtgever: Prolander
Projectnummer: 353728

Datum: 5-12-2016
Schaal: 1:2.500

© Sweco AB Alle rechten voorbehouden

SWECO

Bijlage 2

Archeologische Basiskaart

242000

Legenda

 Plangebied Anderen

★ vondstlocaties

Monumenten

WAARDE

 Terrein van archeologische waarde

 Terrein van hoge archeologische waarde

558000

0 0,015 0,03 0,06 0,09 0,12
Kilometers

Archeologische basiskaart

't Loeg, Anderen

Opdrachtgever: Prolander
Projectnummer: 353728

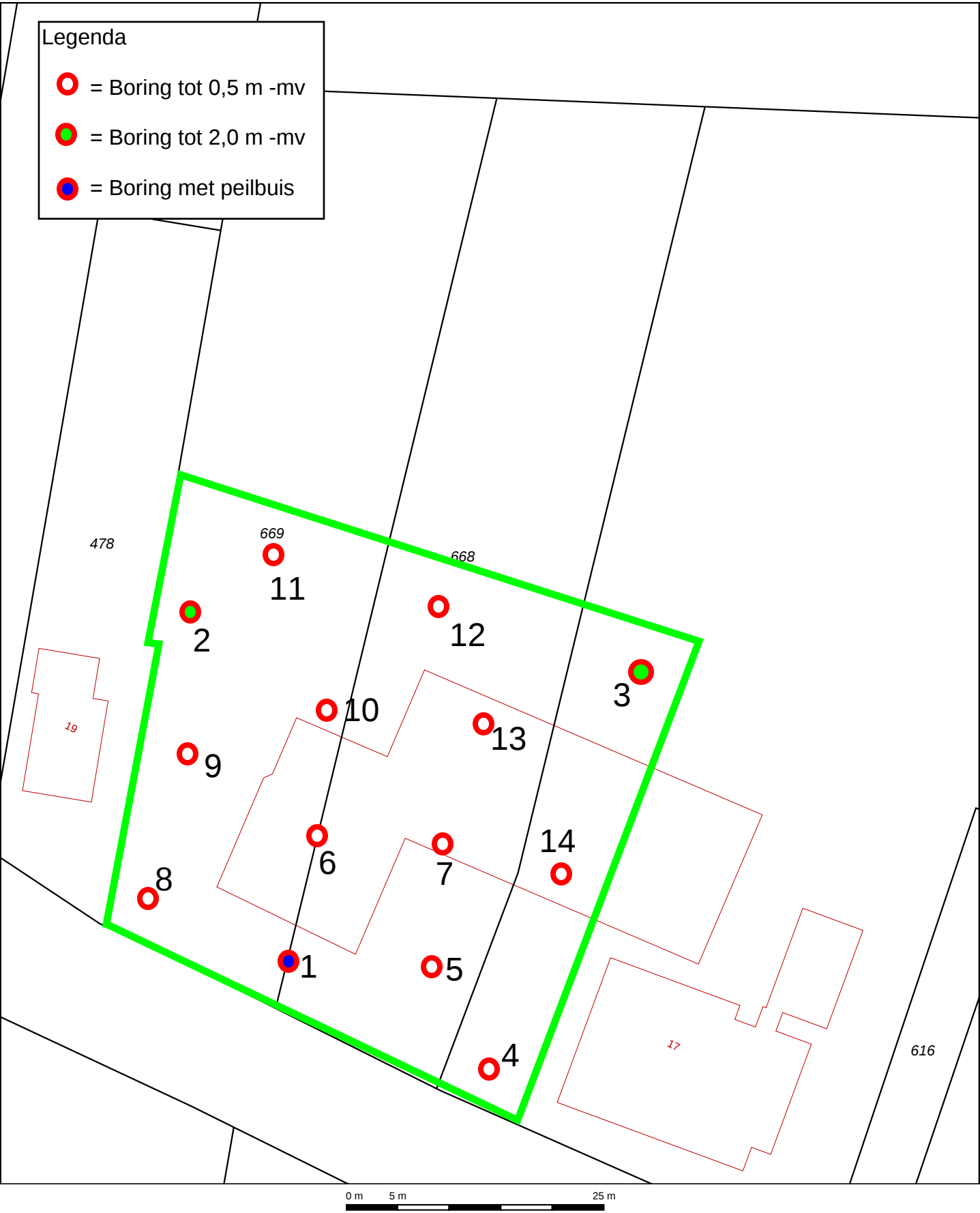
Datum: 5-12-2016
Schaal: 1:2.500

© Sweco AB Alle rechten voorbehouden

SWECO

Bijlage 3

Locatie boringen

12345

25

Deze kaart is noordgericht

Perceelnummer

Huisnummer

Vastgestelde kadastrale grens

Voorlopige kadastrale grens

Administratieve kadastrale grens

Bebouwing

Overige topografie

Voor een eensluitend uittreksel, Apeldoorn, 15 november 2016

De bewaarder van het kadaster en de openbare registers

Schaal 1:500

Kadastrale gemeente

Sectie

Perceel

ANLOO

R

668

Aan dit uittreksel kunnen geen betrouwbare maten worden ontleend.

De Dienst voor het kadaster en de openbare registers behoudt zich de intellectuele eigendomsrechten voor, waaronder het auteursrecht en het databankenrecht.

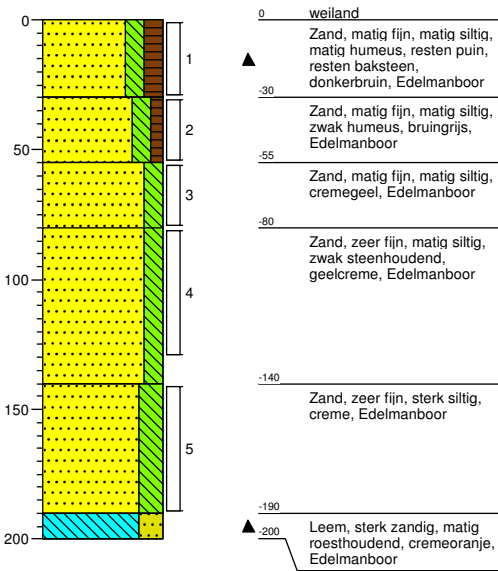
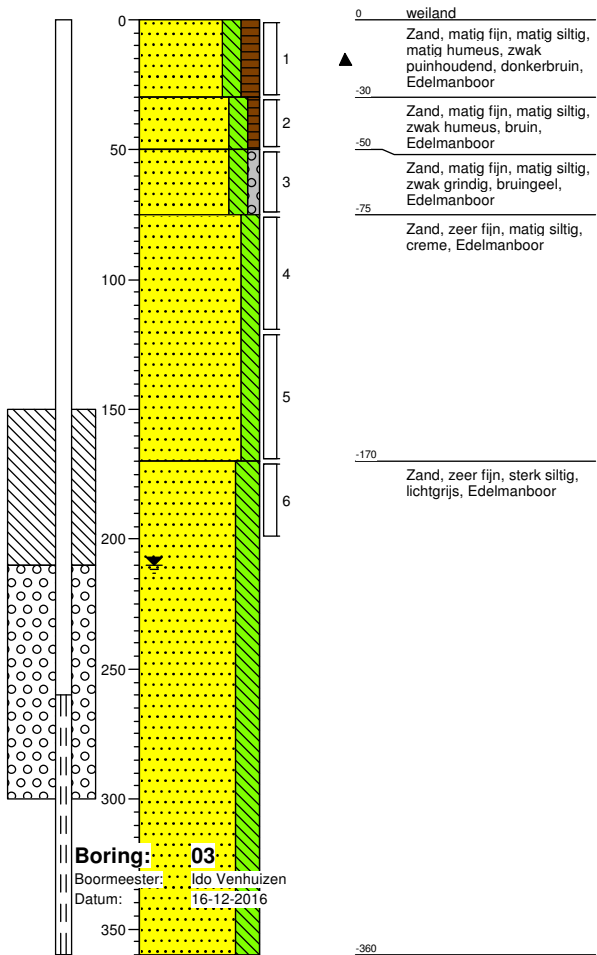
Bijlage 4

Boorprofielen

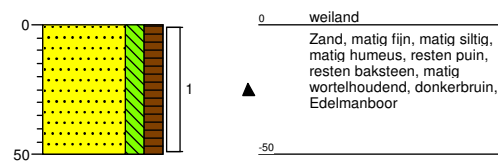
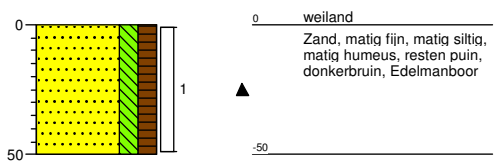
Projectnummer: 353728
Projectnaam: Het Loeg 17 te Anderen

Boring: 01
Boormeester: Ido Venhuizen
Datum: 16-12-2016

Boring: 02
Datum: 16-12-2016

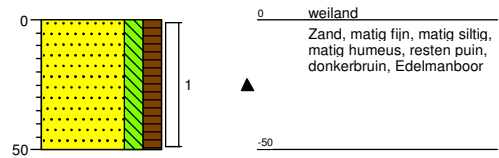

Boring: 04
Boormeester: Ido Venhuizen
Datum: 16-12-2016

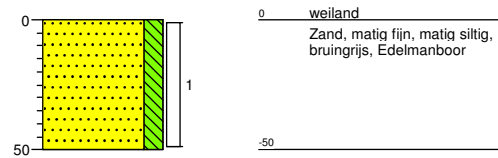

Projectnummer: 353728
Projectnaam: Het Loeg 17 te Anderen

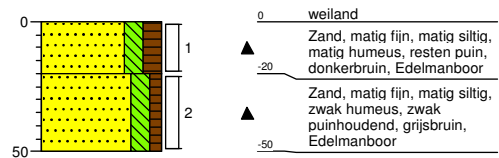
Boring: 05
Boormeester: Ido Venhuizen
Datum: 16-12-2016

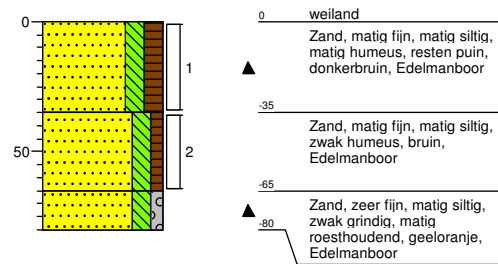
Boring: 06
Datum: 16-12-2016

Boring: 07
Boormeester: Ido Venhuizen
Datum: 16-12-2016

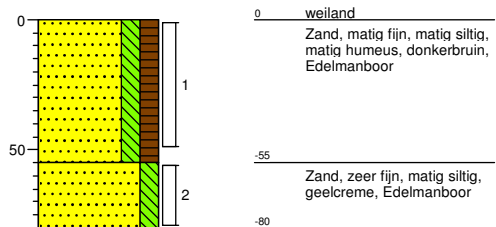
Boring: 08
Datum: 16-12-2016

Projectnummer: 353728
Projectnaam: Het Loeg 17 te Anderen

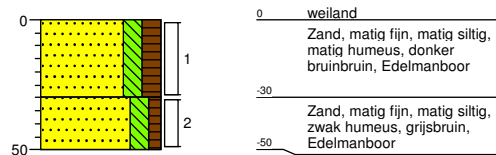
Boring: 09

Datum: 16-12-2016

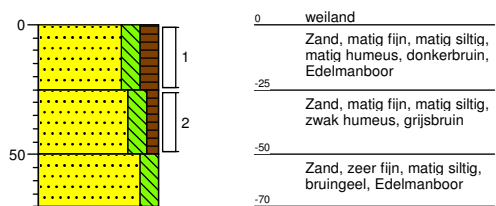
Boring: 10

Datum: 16-12-2016

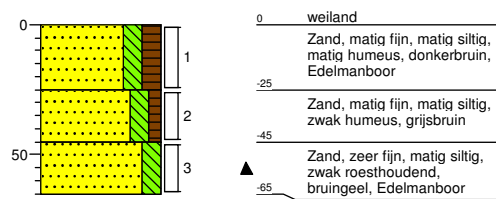
Boring: 11

Datum: 16-12-2016

Boring: 12

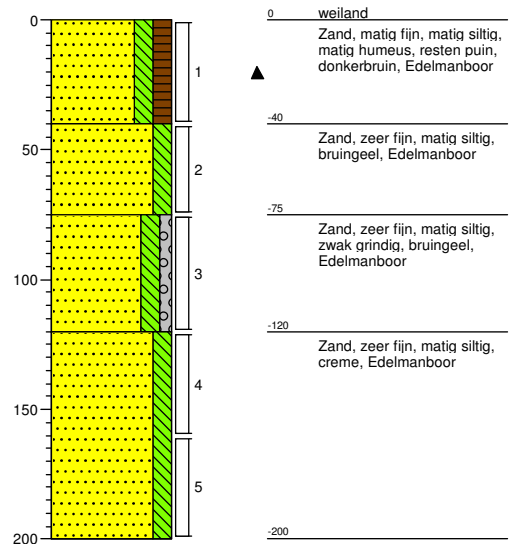
Datum: 16-12-2016

Projectnummer: 353728
Projectnaam: Het Loeg 17 te Anderen

Boring: 13

Datum: 16-12-2016

Boring: 14

Boormeester: Ido Venhuizen
Datum: 16-12-2016

